

Jak Unia Europejska wpływa na nasze codzienne życie - kompetencje UE i wybrane polityki wspólnotowe

Jak Unia Europejska wpływa na nasze codzienne życie - kompetencje UE i wybrane polityki wspólnotowe

Lekcja wprowadza uczniów i uczennice w temat polityk wspólnotowych UE i ich wpływu na codzienne życie obywateli i obywaterek. Uczniowie i uczennice poznają podział kompetencji między różne szczeble władzy, a następnie analizują przykłady działań Unii. Dzięki pracy z quizem i opisami przypadków uczą się poznawać prawa i obowiązki w Unii Europejskiej.

Poziom edukacyjny/grupa docelowa:

Uczniowie i uczennice liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia

Przedmiot oraz związek z podstawą programową:

Przedmiot edukacja obywatelska

W odniesieniu do wymagania działu VI podstawy programowej przedmiotu edukacja obywatelska, uczeń/uczennica wymienia podstawowe założenia wybranej polityki wspólnotowej oraz wyjaśnia jej wpływ na własną okolicę i Polskę, a także formułuje opinię na jej temat.

Wymaganie odpowiada na poniższe cele główne przedmiotu:

Cel 1 – rozumienie sfery publicznej. Uczeń rozumie najważniejsze zjawiska oraz procesy społeczne i polityczne, a także zasady nimi rządzące, poddaje je samodzielnej analizie i ocenie, wykorzystując również perspektywę historyczną.

Cel 3 – zainteresowanie sferą publiczną i posiadanie własnych opinii. Uczeń interesuje się wybranymi obszarami rzeczywistości społeczno-politycznej, formułuje i uzasadnia opinie w sprawach publicznych w oparciu o wartości (własne i społecznie uznane) i sprawdzone informacje.

Czas trwania lekcji/zajęć:

45 min. z możliwością przedłużenia do dwóch jednostek lekcyjnych.

Metody i formy pracy:

- zadanie zespołowe,
- klasowe mapowanie kompetencji,
- prezentacja nauczycielska,
- quiz,
- wyszukiwanie treści w internecie,
- prezentowanie własnego zdania na forum.

CELE DLA NAUCZYCIELEK/ NAUCZYCIELI

Po lekcji uczennica/uczeń:

- wyjaśnia, czym są polityki wspólnotowe i dlaczego powstały,
- rozróżnia poziomy kompetencji: gminne, powiatowe, wojewódzkie, krajowe, dzielone (krajowe + UE) i wyłączone (tylko UE),
- zna podstawowe założenia wybranych polityk wspólnotowych,
- wskazuje przykłady wpływu polityk wspólnotowych na codzienne życie obywateli.

Dodatkowo w ramach lekcji 90-minutowej:

- potrafi zastosować wiedzę w praktyce, rozwiązując zadania oparte na „prawdziwych historiach”,
- wyraża własne zdanie, czy dana kwestia powinna być regulowana na poziomie krajowym czy unijnym i uzasadnia swój wybór.

EFEKTY KSZTAŁCENIA

(CELE W JĘZYKU UCZENNIC
I UCZNIÓW)

Po lekcji będę potrafił/a:

- wyjaśnić, czym są polityki wspólnotowe i jaki mają wpływ na życie obywateli i obywaterek UE,
- rozróżnić, które sprawy regulują władze lokalne, krajowe, a które Unia Europejska,
- podać przykłady najważniejszych polityk UE
- wskazać, jak unijne przepisy mogą chronić wybrane moje działania.

Dodatkowo w ramach lekcji 90-minutowej będę potrafił/a:

- wskazać prawa przysługujące obywatelom i obywatelkom UE,
- wyrazić własną opinię, czy dana kwestia powinna być regulowana na poziomie kraju czy wspólnoty.

I. WPROWADZENIE DO TEMATU LEKCJI

🕒 2 MINUTY

„Dziś zajmiemy się tym, czym są polityki wspólnotowe i jaki mają wpływ na nasze życie. Unia Europejska działa wyłącznie w obszarach, na jakie zgodziły się państwa członkowskie. Rozróżnienie, które przepisy są unijne, a które nasze krajowe nie jest wcale takie oczywiste.”

II. PRACA W GRUPACH

🕒 10 MINUT

Rozdaj trzypięciorowym zespołom uczniowskim przykłady kompetencji poszczególnych szczebli władzy. Poproś, by spróbowali przyporządkować je do 4 kategorii kompetencji: samorządowe, krajowe, dzielone: krajowe+UE, tylko UE.

Uwaga metodyczna:

Kompetencje samorządu terytorialnego możesz dodatkowo rozbić na gminne, powiatowe i wojewódzkie.

III. WSPÓLNE UPORZĄDKOWANIE KOMPETENCJI

🕒 10 MINUT

Gdy uczniowie skończą, zapraszaj po kolei osoby z zespołów, żeby proponowały po jednym zagadnieniu, zaczynając od najniższych poziomów władzy: samorząd terytorialny, krajowy, krajowy+UE, tylko UE.

W przypadku błędu, wskazuj właściwe miejsce dla danej kompetencji.

Uwaga metodyczna

Możesz narysować na tablicy 4 pola, w które uczniowie i uczennice będą przypinać propozycje magnesami lub przygotować plakaty do wklejenia treści, które zawisną w klasie na dłużej. W materiale merytorycznym do tego scenariusza znajdziesz wszystko uporządkowane w tabeli.

Do Twojej decyzji jest, czy uczniowie i uczennice w grupach będą rozróżniać dodatkowo kompetencje województwa, powiatu i gminy czy zrobicie to dopiero wspólnie przy porządkowaniu. W przygotowanym materiale do pocięcia jest kategoria łączna “kompetencje samorządu terytorialnego”, bez podziału na trzy szczeble.

IV. TWÓJ KOMENTARZ I PREZENTACJA

🕒 12 MINUT

“Jak widzicie jest niewiele obszarów, w których nowe prawo może tworzyć tylko UE dla wszystkich państw członkowskich.

Kraje członkowskie zdecydowały o przekazaniu pewnych obszarów do wspólnego decydowania na poziomie europejskim – wspólnego stanowienia prawa wiążącego dla wszystkich krajów (czyli też dla nas, obywateli). Kraje uznały, że w tych dziedzinach łatwiej i skuteczniej działać razem niż osobno. Takie obszary nazywane są politykami wspólnotowymi. Czy spotkaliście się z jakimiś nazwami polityk?”

Przykładowe polityki

Osoba prowadząca wyświetla prezentację, która jest dostępna [tutaj](#).

Wspólna polityka handlowa – dot. przede wszystkim wspólnych ceł na kraje trzecie, spoza UE, oraz zawieranie umów handlowych z krajami trzecimi.

Wspólna polityka rolna – wsparcie europejskich rolników, ale także bezpieczeństwo i jakość żywności, zrównoważony rozwój terenów wiejskich.

Duża część unijnego prawa dotyczy **wspólnego rynku** obowiązującego na terenie UE. Aby ten rynek mógł funkcjonować, a mieszkańcy Unii czerpać z niego korzyści, w niektórych obszarach musiały powstać wspólne reguły i zasady np. **prawa pracowników** (pracownicy mogą swobodnie pracować w różnych krajach UE) czy **prawa konsumenta** (mogą kupić i sprzedać towar w całej UE bez dodatkowych opłat).

Polityka spójności (polityka regionalna) – jej celem jest zmniejszenie różnic w rozwoju gospodarczym między państwami i regionami Unii Europejskiej poprzez fundusze np. na badania, innowacje, przedsiębiorczość, infrastrukturę, klimat i ochronę środowiska, energetykę, cyfryzację, edukację oraz sprawy społeczne.

“Przyjrzyjmy się teraz wspólnie polityce spójności. “

V. QUIZ

 10 MINUT

W załączonej [prezentacji](#) znajdziesz 5 pytań quizu wraz z odpowiednimi komentarzami. Wyświetl po kolei każde pytanie i zapytaj uczniów i uczennice o ich zdanie.

Po odpowiedzi klasy wyświetl kolejny slajd z odpowiedzią, a później wyjaśnienia/uzupełnienie.

VI. PODSUMOWANIE

 10 MINUT

Zapytaj i zbierz kilka odpowiedzi: *“W jakich kwestiach uważasz, że kraje europejskie w ramach UE powinny stanowić wspólne przepisy, a jakie powinny zostać w kompetencji państw członkowskich? Uzasadnij swoją odpowiedź.”*

Możliwe rozwinięcie na kolejne 45 min

I. WPROWADZENIE

 2 MINUTY

“Na poprzednich zajęciach poznaliśmy najważniejsze polityki wspólnotowe Unii Europejskiej.

Dziś chciałabym/chciałbym żebyście dowiedzieli się, jak te zasady i prawa działają w codziennych sytuacjach, które mogą spotkać każdego obywatela i obywatelkę UE.

Przyjrzymy się kilku historiom i spróbujemy ustalić, jakie prawa przysługują ich bohaterom oraz jak Unia Europejska chroni swoich obywateli w różnych krajach.”

II. PRACA W GRUPACH

🕒 15 MINUT

Rozdaj zespołom uczniowskim po dwie historie z załącznika nr 3, który dołączony jest do niniejszego scenariusza. Ich zadaniem jest podanie poprawnej odpowiedzi na pytanie, które znajduje się poniżej każdej historii.

W pracy mogą wykorzystywać stronę:
https://europa.eu/youreurope/index_pl.htm
i wyszukać na niej potrzebne informacje lub dowody swojego wyboru.

III. OMÓWIENIE HISTORII I PRAW

🕒 25 MINUT

Zaproś po kolei zespoły, żeby przedstawiły historię wraz z poprawnym rozwiązaniem i ewentualnie argumentem za nim, który znaleźli na stronie internetowej oraz odpowiedzią na dodatkowe pytanie umieszczone pod historią. Zaplanuj min. 3 minuty na omówienie każdej z historii.

Uwaga metodyczna:

Wykorzystaj i rozdaj tyle historii, by pasowało to do liczby i specyfiki uczniów i uczennic, z którymi pracujesz.

Pytania do historii są tak skonstruowane, że zawsze odpowiedź "c" jest poprawna.

IV. PODSUMOWANIE

🕒 3 MINUTY

Na zakończenie lekcji zapytaj uczniów i uczennice:

Czy o jakimś z tych praw już wcześniej słyszałeś/aś?
O którym z praw obywateli UE usłyszałeś/aś dziś po raz pierwszy?

Wysłuchaj i podsumuj odpowiedzi.

Aktywizacja uczniów i uczennic. Dzięki pracy w grupach i wspólnemu porządkowaniu kompetencji uczniowie i uczennice są włączeni/włączone w proces odkrywania, zamiast słuchania i czytania. Metoda ta sprzyja współpracy i ułatwia zapamiętywanie.

Stopniowanie trudności. Rozpoczynasz od najbliższego doświadczeniu uczniów poziomu (kompetencje gminne), a dopiero później przechodzisz do złożonych zagadnień (kompetencje unijne). To wspiera proces budowania wiedzy krok po kroku.

Wizualizacja wiedzy. Rysunek pól na tablicy lub praca z plakatami pomaga lepiej uporządkować informacje. Jeśli plakaty zostaną w klasie, mogą być później punktem odniesienia do powtórek.

Quiz. Pełni funkcję sprawdzenia i utrwalenia wiedzy w angażujący sposób. Uczniowie uczą się rozróżniać poprawne i błędne odpowiedzi, co wzmacnia rozumienie tematu.

Przykłady z życia („prawdziwe historie”). Praca na opisach przypadków sprawia, że uczniowie i uczennice widzą praktyczny wymiar polityk UE i mogą się do nich odnieść. Historie wspierają też rozwój umiejętności krytycznego myślenia i argumentowania.

Rzetelnym źródłem informacji o działaniu UE są strony w domenie europa.eu lub gov.pl.

Przydatne źródła:

- Publikacja Europa & Ja: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/pl/#https://europa.eu/youreurope/index_pl.htm

Prawa konsumenta:

- https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/index_pl.htm

Prawa pracownicze:

- https://european-union.europa.eu/live-work-study/working-eu_pl

Polityka spójności i wspólny rynek:

- <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/93/spojnosc-gospodarcza-spoeczna-i-terytorialna>

MATERIAŁY POMOCNICZE DO WYKORZYSTANIA PODCZAS ZAJĘĆ ZOSTAŁY ZAMIESZCZONE W ZAŁĄCZNIKACH PONIŻEJ.

ZAŁĄCZNIK NR 1 - MATERIAŁ POMOCNICZY DLA OSOBY PROWADZĄCEJ

Najważniejsze tezy:

- Unia Europejska działa wyłącznie w obszarach, na jakie zgodziły się państwa członkowskie.
- UE tworzy prawo, które dotyczy każdego i każdej z nas, chociaż często nie wiemy, które przepisy są unijne, a które nasze krajowe.
- UE działa w takich obszarach naszego codziennego życia jak np. prawa konsumenta czy pracowników, ochrona środowiska i klimatu, prawa człowieka, rolnictwo, wspólny rynek i regulacje dot. handlu.
- W Polsce rozpoznawalną polityką UE jest polityka regionalna, jednak w debacie publicznej często pojawia się błędna teza, że polityka regionalna jest największą korzyścią z naszej obecności w UE.
- Im mniej środków unijnych zarezerwowanych jest dla danego kraju, tym lepiej świadczy to o jego rozwoju - im słabiej rozwinięty kraj, tym więcej otrzymuje środków.
- Fundusze unijne przyczyniły się do poprawy jakości życia w Polsce i pomogły zapewnić naszemu krajowi skok cywilizacyjny, podnosząc np. jakość naszej infrastruktury czy zmieniając polskie miejscowości oraz wiele usług publicznych na bardziej przyjazne mieszkańcom.
- Na polityce spójności korzystają też te państwa, które więcej wpłacają do unijnego budżetu – korzyść przychodzi w ramach działania wspólnego rynku, w ramach którego kraje zyskują bardziej odpowiednich partnerów handlowych i większy rynek zbytu dla swoich towarów i usług.
- Mimo że w powszechnej opinii fundusze europejskie stanowią największą korzyść ekonomiczną wynikającą z naszego członkostwa w UE, to w rzeczywistości jest nią możliwość uczestnictwa we wspólnym rynku.

Kompetencje i obszary działania UE

Unia Europejska działa wyłącznie w obszarach, na jakie zgodziły się państwa członkowskie – w granicach kompetencji przyznanych jej przez państwa członkowskie w traktatach. Nie może np. decydować o systemie edukacji, bo na to nie zgodziły się państwa członkowskie.

Jest niewiele obszarów, w których dla wszystkich państw członkowskich UE nowe prawo może tworzyć tylko UE (kompetencje wyłączne UE). Są obszary, gdzie zarówno UE jak i indywidulanie państwa członkowskie mogą proponować nowe przepisy (kompetencje dzielone). Są także takie, w których UE nie ma kompetencji tworzenia obowiązującego prawa - może jedynie podejmować działania po to, by wspierać, koordynować lub uzupełniać działania państw członkowskich (kompetencje wspierające UE).

CZYM ZAJMUJE SIĘ...

tylko Unia Europejska	Unia Europejska i poszczególne kraje UE*	każdy kraj członkowski samodzielnie*	samorząd terytorialny*
- Zasady handlu z państwami spoza UE, w tym cła. - Dla strefy euro – emisja pieniądza i polityka monetarna, np. wysokość stóp procentowych, która wpływa na oprocentowanie kredytów - Ochrona organizmów morskich - Ustanawianie reguł konkurencji na rynku Unii	- Rynek wewnętrzny – zapewnienie swobodnego przepływu towarów, usług, osób i pieniędzy na całym terytorium UE - Rolnictwo i rybołówstwo - Polityka społeczna - Ochrona środowiska - Ochrona konsumenta - Badania i rozwój - Pomoc humanitarna - Energia	- Edukacja - Policja i służby zapewniające bezpieczeństwo - Wojsko - Polityka zagraniczna - Wymiar sprawiedliwości - Administracja publiczna - Transport ogólnokrajowy, drogi krajowe	Województwo: - Regionalny transport kolejowy - Drogi wojewódzkie - Rozdzielanie regionalnych funduszy UE - Wydawanie paszportów - Szpitala specjalistyczne - Opieka nad zabytkami - Niektóre muzea i teatry Powiat: - Szkoły ponadpodstawowe - Szpitala - Drogi powiatowe - Urzędy pracy i bezrobotni - Nadzór budowlany Gmina: - Transport publiczny lokalny - Zaopatrzenie mieszkańców w wodę, odprowadzanie ścieków - Szkoły podstawowe - Utrzymanie czystości i porządku - Drogi gminne, chodniki - Zasady parkowania - Zarządzanie mieszkaniem komunalnymi - Zieleń miejska - Biblioteki, domy kultury

* wybrane przykłady

W procesie tworzenia tego prawa w UE biorą udział wspólnie przedstawiciele rządów państw członkowskich, w tym polskiego rządu, oraz posłowie do Parlamentu Europejskiego, których my obywatele UE wybieramy w wyborach bezpośrednich.

UE tworzy prawo, które dotyczy każdego i każdej z nas. To, które przepisy w Polsce wynikają z prawa tworzonego przez nas w ramach UE wspólnie z innymi krajami, a które są naszą wewnętrzną regulacją krajową, nie jest powszechną wiedzą i wcale nie jest łatwe do ustalenia.

Duża część unijnego prawa dotyczy wspólnego rynku obowiązującego na terenie UE. W UE jest wspólny rynek, w ramach którego nie ma barier handlowych pomiędzy krajami, zapewniona jest swoboda przepływu kapitału, usług, towaru i osób. Aby ten rynek mógł funkcjonować, a mieszkańcy Unii czerpać z niego korzyści, w niektórych obszarach musiały powstać wspólne reguły i zasady. Gdyby każdy kraj członkowski Unii samodzielnie tworzył normy dot. wytwarzanych tu dóbr i usług, zasad przemieszczania się, handlu, podstawowych praw obywatelskich itd., wspólny rynek i pozostałe korzyści nie mogłyby działać.

Do przepisów unijnych należą np. takie jak dotyczące ochrony konsumenta jak możliwość zwrotu zakupionego online towaru w ciągu 14 dni, prawo do rekompensaty od przewoźnika jeżeli nasza podróż zostanie odwołana lub opóźniona, umieszczanie na etykietach produktów spożywczych ich dokładnego składu, normy jakości i bezpieczeństwa produktów, na przykład zabawek (oznakowanie CE), sprzętu AGD i RTV (etykieta energetyczna), czy ochrona produktów regionalnych.

UE wpływa na prawa pracownicze np. poprzez ustanowienie maksymalnie 48-godzinnego tygodnia pracy, minimum czterech tygodni płatnego urlopu w roku, prawa do przerwy na odpoczynek w godzinach pracy, zasad dotyczących minimalnych wymogów w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa i zdrowia w pracy.

Te wspomniane wyżej zasady są takie same we wszystkich krajach Unii Europejskiej i to tylko niektóre przykłady tego, jak prawo UE wpływa na nasze codzienne życie.

W Polsce rozpoznawalną polityką UE jest polityka regionalna, inaczej nazywana polityką spójności, ze względu na dużo inwestycji w Polsce z wykorzystaniem funduszy UE. Przyjrzyjmy się jej jednak nieco bliżej.

Polityka regionalna

Państwa członkowskie UE znajdują się na różnych poziomach rozwoju, zaawansowania technologicznego, a także mierzą się z różnorodnymi wyzwaniami. Różnice widać zarówno pomiędzy krajami, jak i wewnątrz samych krajów, w różnych ich regionach. Aby zmniejszyć różnice w rozwoju gospodarczym między państwami i regionami Unii Europejskiej – wspierać regiony znajdujące się w niekorzystnej sytuacji – powstała polityka regionalna i polityka spójności, w ramach której kraje otrzymują wsparcie finansowe. Polityka ta wspiera gospodarki i społeczeństwa także w innych wymiarach, m.in. promując innowacyjność, poprawiając jakość środowiska naturalnego czy zwalczając dyskryminację.

Ze środków unijnych można finansować badania, innowacje, przedsiębiorczość, infrastrukturę, klimat i ochronę środowiska, energetykę, cyfryzację, edukację oraz sprawy społeczne. Polityka regionalna ma też rozwiązywać określone problemy kategorii regionów, takich jak regiony cierpiące na skutek poważnych i trwałych trudności naturalnych lub demograficznych, obszary odczuwające skutki ekologicznej i cyfrowej transformacji, obszary wiejskie.

Na przestrzeni lat za realizację polityki regionalnej odpowiadały bardzo różne programy unijne, jednak jej założenia pozostawały te same. Fundusze unijne w większości są zarządzane przez administrację rządową i samorządową państw członkowskich, a instytucje europejskie nadzorują dobór projektów i ich realizację.

Biorąc pod uwagę opisane założenia polityki regionalnej, im mniej środków unijnych zarezerwowanych jest dla danego kraju, tym lepiej świadczy to o jego rozwoju - im słabiej rozwinięty kraj, tym więcej otrzymuje środków. Dotychczas Polska, jako kraj słabiej rozwinięty na tle innych krajów UE, otrzymywała najwięcej środków finansowych ze wszystkich państw członkowskich. Polska bardzo się rozwinęła od 2004 roku odkąd jesteśmy w UE. W momencie wstępowania Polski do UE nasze PKB na mieszkańca stanowiło ok. 50-60% PKB wytworzonego przez Portugalczyka czy Hiszpana. Dzisiaj te wartości są porównywalne.

Gdyby Polska nie weszła do Unii, nasze dochody byłyby natomiast podobne do dochodów w najbiedniejszym obecnie państwie członkowskim – tj. Bułgarii. Wyrównywanie poziomu gospodarczego między krajami sprawia, że stają się one dla siebie bardziej odpowiednimi partnerami handlowymi i korzyści z handlu w ramach wspólnego rynku są większe.

Trudniej handluje się z krajem, gdzie potrzeby ludzi i firm są całkiem inne od produktów i usług, które wytwarzamy na nasz rynek krajowy. Dlatego na tej polityce korzystają też te państwa, które więcej wpłacają do unijnego budżetu – korzyść przychodzi w ramach działania wspólnego rynku.

Mimo że w powszechnej opinii fundusze europejskie stanowią największą korzyść ekonomiczną wynikającą z naszego członkostwa w UE, to w rzeczywistości jest nią możliwość uczestnictwa we wspólnym rynku. Fundusze europejskie także miały wpływ na przyspieszenie rozwoju gospodarczego Polski. Jednak wpływ ten nie był tak duży, jak udział w jednolitym rynku. Korzyści z udziału we wspólnym rynku są co najmniej trzykrotnie większe niż korzyści z tytułu napływu funduszy. Co ważne, efekty udziału w JRE mają charakter trwały i mogą nadal kumulować się w przyszłości, podczas gdy efekty napływu do Polski funduszy unijnych będą się z czasem zmniejszać. Fundusze natomiast przyczyniły się do poprawy jakości życia w Polsce i pomogły zapewnić naszemu krajowi skok cywilizacyjny, podnosząc np. jakość naszej infrastruktury czy zmieniając polskie miejscowości oraz wiele usług publicznych na bardziej przyjazne mieszkańcom.

Od momentu wejścia Polski do UE do końca 2023 r. wartość unijnego dofinansowania dla projektów realizowanych z polityki spójności wyniosła ok. 164,6 mld euro (nieco ponad 700 mld zł). Dzięki temu można było zrealizować prawie 300 tysięcy projektów. To kwota trochę większa niż dochód budżetu naszego kraju w 2024 roku i 4,5 razy więcej niż dochód Polski w 2004 roku.

Środki wsparły przede wszystkim projekty transportowe, przedsiębiorczość i innowacyjność, kapitał ludzki, ochronę środowiska i energetykę.

Za pomocą polityki spójności w latach 2004-2023:

- Około 4 mln osób pozostających bez pracy zostało objętych aktywizacją zawodową.
- Ponad połowa Polek i Polaków z niepełnosprawnościami została objęta wsparciem.
- Wsparto blisko 77 tysięcy projektów w przedsiębiorstwach.
- Ok. 20 tys. szkół uzyskało dostęp do szybkiego, bezpiecznego internetu (ok. 90 proc. wszystkich szkół).
- Siedmiokrotnie wydłużono w Polsce sieć dróg szybkiego ruchu. Z wykorzystaniem funduszy europejskich zbudowaliśmy blisko 970 km autostrad i ponad 2930 km dróg ekspresowych. Do tego przebudowaliśmy 1300 kilometrów istniejących dróg pamiętających czasy PRL. Zbudowaliśmy obwodnice licznych miast i miasteczek, a realizując ciągi autostrad i dróg ekspresowych również wyprowadziliśmy ruch tranzytowy poza miasta i miejscowości.
- Około 38% taboru komunikacji miejskiej/gminnej przewozów pasażerskich zostało zakupione lub zmodernizowane z wykorzystaniem środków UE.
- Ok. 33% eksploatowanych linii kolejowych zostało wybudowanych lub zmodernizowanych ze środków UE.¹

Wpływ polityki spójności na promowanie wartości unijnych trudniej dostrzec i ocenić niż np. wzrost gospodarczy. Równość i wolność nie dają się podsumować w kilometrach wybudowanych autostrad, a demokracji nie można zmierzyć za pomocą liczby zrealizowanych projektów. Jednak u podstaw projektów przeprowadzanych w Polsce z funduszy realizujących cele polityki spójności leży każda wartość wymieniona w artykule drugim TUE.²

1. <https://www.funduszeeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-2021-2027/aktualnosci/minister-pelczynska-nalecz-o-20-latach-polski-w-ue-zadne-inne-panstwo-regionu-nie-wykorzystalo-tak-jak-my-obecnosci-w-unii-europejskiej-to-sukces-polek-i-polakow/>

2. <https://schuman.pl/wp-content/uploads/sites/8/2024/06/PFRS-JakFunduszePolitykiSpójnościWzmacniająWartościUnijneW Polsce.pdf>

ZAŁĄCZNIK NR 2 - KOMPETENCJE WŁADZ RÓŻNEGO SZCZEBLA

Zasady handlu z państwami spoza Unii Europejskiej, w tym cła.	Dla strefy euro - emisja pieniądza i polityka monetarna np. wysokość stóp procentowych, która wpływa na oprocentowanie kredytów.
Ochrona organizmów morskich.	Ustanowienie reguł konkurencji na rynku Unii.
Rolnictwo i rybołówstwo.	Rynek wewnętrzny UE - zapewnienie swobodnego przepływu towarów usług osób i pieniędzy na całym terytorium UE.
Ochrona środowiska.	Polityka społeczna.
Ochrona konsumenta.	Badania i rozwój.

Pomoc humanitarna.

Energia.

System edukacji.

Wojsko.

Policja i służby zapewniające
bezpieczeństwo.

Administracja publiczna.

Polityka zagraniczna.

Transport ogólnokrajowy.

Wymiar sprawiedliwości.

Drogi krajowe.

Regionalny transport
kolejowy.

Drogi wojewódzkie.

Rozdzielenie regionalnych
funduszy Unii Europejskiej.

Wydawanie paszportów.

Szpitaly specjalistyczne.

Opieka nad zabytkami.

Niektóre muzea i teatry.

Szkoły ponadpodstawowe.

Szpitaly.

Drogi powiatowe.

Urzędy pracy i bezrobotni.	Nadzór budowlany.
Transport publiczny.	Lokalne zaopatrzenie mieszkańców w wodę.
Odprowadzanie ścieków.	Szkoły podstawowe.
Utrzymanie czystości i porządku.	Drogi gminne i chodniki.
Zasady parkowania.	Zarządzanie mieszkaniami komunalnymi.

Zieleń miejska.	Biblioteki.
Domy kultury.	

Tylko UE
UE i poszczególne kraje UE (kompetencje łączone)
Każdy kraj członkowski samodzielnie
Samorząd terytorialny

ZAŁĄCZNIK NR 3 - PRAWDZIWE HISTORIE

Prawdziwa historia 1 - która z odpowiedzi jest poprawna?

Sofia ma 14 lat i posiada włoskie prawo jazdy na motorower. Chciałaby jeździć na motorowerze w Belgii, ale w tym kraju wymagany minimalny wiek dla motoroweryzistów to 16 lat.

Co powinna zrobić Sofia. Czy może w Belgii wykorzystać swoje włoskie prawo jazdy?

- a. Sofia może od razu jeździć na motorowerze w Belgii, ponieważ jej włoskie prawo jazdy jest automatycznie ważne we wszystkich krajach Unii Europejskiej, niezależnie od wieku.
- b. Sofia musi ponownie zdać egzamin na motorower w Belgii, ponieważ każde państwo członkowskie UE wydaje prawa jazdy wyłącznie na swoim terytorium i nie uznaje dokumentów z innych krajów.
- c. Sofia będzie musiała poczekać do swoich 16. urodzin, aby móc używać legalnie motoroweru w Belgii. Wtedy jej włoskie prawo jazdy stanie się tam ważne i nie będzie musiała zdawać belgijskiego egzaminu.

Opisz klasie, jakie są zasady wzajemnego uznawania prawa jazdy w UE, a także inne zasady dotyczące wynajmu czy ubezpieczenia pojazdów w innym kraju UE.

Prawdziwa historia 2 - która z odpowiedzi jest poprawna?

Tosia, 17-letnia uczennica z Polski, planuje spędzić wakacje u swojej cioci mieszkającej we Francji. Zastanawia się, czy potrzebuje paszportu lub wizy, żeby tam wjechać i legalnie przebywać przez kilka tygodni.

Jakie dokumenty są potrzebne Tosi, aby mogła podróżować i przebywać we Francji?

- a. Tosia musi wystąpić o wizę turystyczną, ponieważ wjazd do Francji bez wizy jest możliwy tylko dla osób pełnoletnich.
- b. Tosia potrzebuje paszportu i musi go okazać na granicy, ponieważ dowód osobisty jest ważny tylko na terenie Polski.
- c. Tosia nie potrzebuje paszportu ani wizy, wystarczy jej ważny dowód osobisty, ponieważ obywatele UE mogą swobodnie podróżować i przebywać w innych państwach członkowskich.

Przetwórz klasie, jakie są zasady podróżowania po krajach UE dla ich obywateli, a jakie obowiązują obywateli innych państw.

Prawdziwa historia 3 - która z odpowiedzi jest poprawna?

W połowie listopada Andrej ze Słowacji zamówił przez internet karton włoskiego ciasta Panettone. To tradycyjny włoski wypiek drożdżowy z rodzynkami i skórką pomarańczową, które kupił z myślą o prezentach na Święta Bożego Narodzenia. Święta minęły, a on nie otrzymał zamówionego towaru na czas.

Jakie prawa przysługują Andrejowi w sytuacji niedostarczenia zamówionego towaru w terminie?

- a. Andrej nie może nic zrobić, ponieważ zamawiając przez internet w innym kraju UE, musi zaakceptować wszystkie opóźnienia w dostawie.
- b. . Andrej powinien poczekać jeszcze kilka miesięcy, ponieważ sprzedawca ma prawo dostarczyć towar w dowolnym terminie bez konsekwencji.
- c. Andrej ma prawo anulować zamówienie i żądać zwrotu pieniędzy, ponieważ towar nie został dostarczony w uzgodnionym terminie.

Przedstaw klasie kilka przykładów tego, jakie prawa mają konsumenci w UE.

Prawdziwa historia 4 - która z odpowiedzi jest poprawna?

Podczas pobytu w innym kraju UE Anna nagle zachorowała i trafiła do szpitala. W szpitalu okazała europejską kartę ubezpieczenia zdrowotnego (EKUZ). Miesiąc później otrzymała jednak rachunek do zapłacenia. Obywatele kraju, w którym Anna przebywała, nie muszą płacić za takie usługi medyczne.

Czy zatem Anna powinna za nie płacić?

- a. Tak. Anna jako obywatelka Polski musi zapłacić za leczenie za granicą. Stawki leczenia mogą być inne dla osób innej narodowości niż dla swoich obywateli. Anna nie musiała płacić na miejscu ponieważ sytuacja wymagała pilnej pomocy medycznej.
- b. Tak, Anna powinna zapłacić, ale tylko kwotę o jaką różni się koszt danego świadczenia medycznego w innym kraju UE w którym przebywała od kosztu leczenia w Polsce.
- c. Nie. Szpital powinien potraktować Annę na takich samych zasadach jak mieszkańców kraju, w którym przebywała – jeżeli oni nie płacą za ten rodzaj pomocy medycznej, Anna też nie płaci. Rachunek powinien zostać uregulowany przez kraj, w którym Anna jest ubezpieczona. Jeżeli po powrocie do swojego kraju otrzymała rachunek i go uregulowała, może ubiegać się o zwrot poniesionych kosztów u swojego krajowego ubezpieczyciela.

Przybliź klasie, jak działa karta EKUZ.

Prawdziwa historia 5 - która z odpowiedzi jest poprawna?

Adam dwa lata temu zakończył szkołę zawodową – jest cukiernikiem i chce rozpocząć własną działalność gospodarczą. Jego brat pracuje w Koszycach (Słowacja) i zachęca Adama, aby i on rozpoczął działalność w tym kraju i aby zamieszkali wspólnie.

Czy Adam jako obywatel innego kraju musi starać się o pozwolenie na pracę lub założenie własnej działalności gospodarczej w Słowacji?

- a. Tak, Adam musi uzyskać wizę lub kartę pobytu zgodnie z wymogami wewnętrznymi Słowacji.
- b. Nie, Adam ze względu na zamieszkanie i pracę jego brata w Słowacji nie musi starać się o dodatkowe zezwolenia. Brat Adama musi jednak poręczyć, że zapewni Adamowi miejsce zamieszkania i pokryje koszty ubezpieczenia zdrowotnego.
- c. Nie, Adam nie musi mieć pozwolenia na pracę ani na założenie działalności. Obywatele i przedsiębiorcy w UE mają prawo do pracy i zakładania firm w dowolnym kraju UE i zarządzania nimi na takich samych warunkach jak lokalni mieszkańcy.

Opowiedz klasie trochę więcej o prawach wynikających z unijnych przepisów, które umożliwiają pracę w innych krajach UE.

Prawdziwa historia 6 - która z odpowiedzi jest poprawna?

Robert prowadzi zdrowy tryb życia i często zapoznaje się ze składem produktów spożywczych na opakowaniu, zanim je kupi w sklepie, aby mieć pewność, że produkt ma dobry skład. Ostatnio chcąc kupić sos do makaronu, nie znalazł na etykiecie wypisanego składu.

Czy taka sytuacja powinna zaskoczyć lub zaniepokoić Roberta?

- a. Nie. Nie ma wymogu umieszczania składu na produktach, szczegółowa etykieta to jedynie dobra wola producenta. Robert może swobodnie wybrać produkt innego producenta.
- b. Tak. W 2025 roku polski parlament przyjął regulacje dotyczące obowiązkowych informacji na etykietach produktów spożywczych, wśród których jest też skład produktu. Spowodowało to chwilowe trudności w dostawie produktów z innych krajów, których producenci byli zaskoczeni nowymi przepisami i potrzebowali czasu, aby dopasować się do nich.
- c. Tak. Taki produkt nie może być legalnie sprzedawany w Polsce ani innym kraju UE. Zgodnie z unijnymi przepisami, aby konsument mógł świadomie podjąć decyzję o zakupie, informacje na produktach spożywczych muszą zawierać m.in. wykaz składników, informacje o alergenach, ilość określonych składników, datę minimalnej trwałości lub termin przydatności do spożycia, kraj pochodzenia.

Przedstaw klasie przykłady sposobów etykietowania produktów innych niż spożywcze w Polsce/UE.

Niniejszy materiał jest jednym z cyklu 7 scenariuszy zajęć przygotowanych przez Polską Fundację im. Roberta Schumana w ramach projektu „Obywatele i Obywatelki UE”. Projekt jest dofinansowany ze środków Ministerstwa Edukacji Narodowej na podstawie umowy nr MEN/2025/DK/961 z dnia 23.07.2025 r. w ramach programu pod nazwą „Młodzi obywatele” na 2025 r.

Publikacja powstała przy wsparciu Unii Europejskiej. Wsparcie Unii Europejskiej dla produkcji tej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Unia Europejska i Komisja Europejska nie mogą zostać pociągnięte do odpowiedzialności za jakiekolwiek wykorzystanie informacji w niej zawartych.

Trenerka opracowująca scenariusz: Joanna Hoffman

Zespół merytoryczny: Kinga Bartnicka, Rafał Dymek, Joanna Jendrośka, Iga Kamocka

Polska Fundacja im. Roberta Schumana

Al. Ujazdowskie 37/5,

00-540 Warszawa,

+48 571 487 359

poczta@schuman.pl

NIP: 526-16-67-243